

Målnummer: Ö4325-14 **Avdelning:** 2

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2016-02-25

Rubrik: Att tredjemanspant har ställts för en fordran medför inte att fordringen är undantagen från skuldsanering.

Lagrum: 7 § skuldsaneringslagen (2006:548)

Rättsfall:

REFERAT

Kronofogdemyndigheten

Efter ansökan av S.G. beslöt Kronofogdemyndigheten att inleda skuldsanering. Under utredningen kom det fram att S.G. hade ett banklån med pantsäkerhet i en fastighet som ägdes av hans far B.G.

I beslut den 9 april 2014 avslog Kronofogdemyndigheten ansökan om skuldsanering och anförde bl.a. följande.

Kronofogdemyndigheten anför följande rörande det rättsförhållande som föreligger kring tredjemanspant i B.G:s fastighet. Tredjemanspant föreligger när tredje man ställer pant i säkerhet för annans skuld. S.G. är huvudgäldenär för fyra skulder hos Swedbank, ett av dessa lån uppgår till 249 888 kr och belastar B.G:s fastighet i form av pantbrev. Hovrätten över Skåne och Blekinge har i ett avgörande daterat 2013-02-28 (ÖÅ 300-12) fastslagit att fordringar för vilka tredjemanspant föreligger ska behandlas likvärdigt som de fordringar där det föreligger ordinär pantsättning, dvs. i de fall gäldenären pantsatt sin egen egendom som säkerhet för fordran. Följaktligen ska fordringar för vilka det finns säkerhet i tredjemanspant undantas från skuldsanering i den mån fordringen täcks av panten enligt 7 § 3 st. 2 p. skuldsaneringslagen. I förevarande fall föreligger omständigheten att pantsättning är gjord i en fastighet som ej ägs av gäldenären.

Vid beräkningen av förbehållsbeloppet ska hänsyn tas till kostnader som är nödvändiga för gäldenären när det kommer till hushållets försörjning. Betalning av ett lån förenat med pant i fastighet som inte utgör gäldenärens stadigvarande bostad är inte en sådan nödvändig kostnad. Det kan således inte anses skäligt att undanta medel från gäldenärens månatliga betalningsutrymme för att denne ska kunna betala ett sådant stort belopp vilket undantas från skuldsaneringen i sin helhet. Risken är således att skuldsaneringens rehabiliterande syfte går om intet när en fordran av sådan storlek som nu är fallet i sin helhet ska undantas och gäldenären måste sköta betalningen av denna utanför skuldsaneringen med hänsyn till att något sådant utrymme för betalning inte kommer att finnas under en skuldsaneringsperiod. Kan gäldenären inte sköta betalningen av skulden utanför skuldsaneringen kan detta i förlängningen innebära att fordringsägaren realiserar panten vilket i sin tur innebär att regressfordran kan komma att ställas från pantinnehavaren gentemot gäldenären. Om sådant krav ställs föreligger också risk för att gäldenären blir föremål för exekutiva åtgärder under skuldsaneringsperioden, vilket innebär att han då inte kommer att kunna betala övriga borgenärer enligt uppgjord betalningsplan varför skuldsaneringen riskerar att bli upphävd.

Med beaktande av ovanstående omständigheter finner Kronofogdemyndigheten att det vid en samlad bedömning inte är skäligt att bevilja S.G. skuldsanering. Hans ansökan ska därför avslås.

Västmanlands tingsrätt

S.G. överklagade Kronofogdemyndighetens beslut i Västmanlands tingsrätt. Han yrkade att tingsrätten skulle besluta att skuldsanering skulle inledas och återförvisa ärendet till Kronofogdemyndigheten.

Tingsrätten (rådmannen Karl-Åke Persson) anförde följande i beslut den 4 juli 2014.

Vad S.G. anført föranleder inte tingsrätten att göra någon annan bedömning än den som Kronofogdemyndigheten har gjort.

Tingsrätten avslår överklagandet.

Svea hovrätt

S.G. överklagade tingsrättens beslut i Svea hovrätt. Han yrkade att hovrätten skulle besluta att skuldsanering skulle inledas och återförvisa ärendet till Kronofogdemyndigheten.

Hovrätten (hovrättslagmannen Christine Lager, hovrättsrådet Carl Josefsson, referent, och tf. hovrättsassessorn Emma Hellman) anförde följande i beslut den 26 augusti 2014.

Skälen för beslutet

Frågan i målet är vilken betydelse förhållandet, att det finns en fordran som är förenad med tredjemanspant och som av det skälet inte ska omfattas av skuldsaneringen, får vid bedömningen av om det med hänsyn till S.G:s personliga och ekonomiska förhållanden är skäligt att skuldsanering beviljas honom (4 § första stycket 2 skuldsaneringslagen [2006:548]).

S.G. är gäldenär för ett lån som är förenat med panträtt i hans far B.G:s fastighet. Det är alltså fråga om en så kallad tredjemanspant. En skuldsanering omfattar inte en fordran för vilken borgenären har panträtt, till den del säkerheten räcker till betalning av fordringen (7 § tredje stycket 2 samma lag). En fordran som är förenad med tredjemanspant ska behandlas på samma sätt som en fordran som är förenad med vanlig panträtt, det vill säga för vilken gäldenären har pantsatt sin egen egendom (se Hovrätten över Skåne och Blekinge, beslut 2013-02-28 i mål nr ÖÅ 300-12). En fordran som är förenad med tredjemanspant ska alltså inte omfattas av skuldsaneringen, till den del säkerheten räcker till betalning av fordringen. Lånet som är förenat med panträtt i B.G:s fastighet täcks enligt utredningen från Kronofogdemyndigheten av denna säkerhet och ska därför inte omfattas av skuldsaneringen.

Hovrätten delar Kronofogdemyndighetens bedömning att det vid beräkningen av det belopp som ska fördelas mellan borgenärerna (9 § andra stycket) inte bör göras förbehåll för en fordran som är förenad med panträtt i en fastighet, som inte är gäldenärens stadigvarande bostad. Enligt bestämmelsen får visserligen bestämmas att förbehåll även ska göras för en fordran som inte omfattas av skuldsaneringen (enligt 7 § tredje stycket). Men hovrätten lägger som Kronofogdemyndigheten avgörande vikt vid att betalningen av den fordran som det nu är fråga om inte kan anses vara en kostnad för S.G:s försörjning.

Hovrätten delar också Kronofogdemyndighetens bedömning av konsekvenserna av att något förbehåll för betalning av fordringen inte får göras vid beräkningen av det belopp som ska fördelas mellan borgenärerna och vill i denna del framhålla följande.

En konsekvens av att något förbehåll för betalning av fordringen inte får göras vid beräkningen av det belopp som ska fördelas mellan borgenärerna är att fordringen måste betalas utanför skuldsaneringen. Med hänsyn till att något sådant betalningsutrymme inte kommer att finnas under skuldsaneringsperioden uppkommer en risk för att S.G. inte kommer att kunna betala fordringen, att panten därför realiserar och att en regressfordran kan komma att riktas mot honom. Om det skulle ske finns också en risk för att han blir föremål för exekutiva åtgärder under skuldsaneringsperioden. Det skulle innebära att han inte kommer att kunna betala övriga borgenärer enligt betalningsplanen och att skuldsaneringen kan komma att upphävas. Det rehabiliterande syftet med skuldsaneringen skulle i och med det inte uppnås.

Mot bakgrund av vad som nu har anförts anser hovrätten att det inte är skäligt att bevilja S.G. skuldsanering. Överklagandet ska därför avslås.

Beslut

Hovrätten avslår överklagandet.

Högsta domstolen

S.G. överklagade och yrkade att HD skulle bevilja honom skuldsanering.

Ingen av motparterna uttryckte någon ståndpunkt i frågan om skuldsanering borde beviljas.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Ida Damgaard, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut.

Skäl

Bakgrund

1-3. Överensstämmer i huvudsak med punkterna 1-4 i HD:s beslut.

Den rättsliga regleringen

4-6. Överensstämmer i huvudsak med punkterna 6-9 i HD:s beslut.

7. För den aktuella skulden har borgenären säkerhet i form av pant i S.G:s fars fastighet, en s.k. tredjemanspant. I motiven till skuldsaneringslagen berördes inte frågan om hur en sådan panträtt ska behandlas i samband med en skuldsanering. I doktrinen har olika uppfattningar framförts. Frågan har inte varit under HD:s prövning.

8. Tredjemanspansättning fungerar i väsentliga hänseenden på samma sätt som ett beloppsbegränsat borgensåtagande (jfr rättsfallet NJA 2000 s. 667).

I svensk rätt saknas i stort särskilda regler om tredjemanspant, varför det blir nödvändigt att i olika situationer välja mellan reglerna för pant och reglerna för borgen (se Gösta Walin, Tredjemanspant och borgen, 4 uppl., 2013, s. 304).

9. En fordran med borgen som säkerhet omfattas enligt huvudregeln av ett skuldsaneringsbeslut. I förarbetena anges att det är svårt att motivera att sådana fordringar undantas från likabehandlingsprincipen och att det inte är möjligt att låta fordringar säkrade med borgen falla utanför en skuldsanering eftersom det på ett otillbörligt sätt skulle gynna en borgenär med en sådan fordran på bekostnad av övriga borgenärer. Lagstiftaren framhöll att tilltron till skuldsaneringsinstitutet i mångt och mycket är förbunden med att undantag från likabehandlingsprincipen görs endast då mycket starka skäl talar för det och ansåg inte att problematiken angående borgen innebar sådana starka skäl.

(Prop. 1993/94:123 s. 133.)

10. Syftet med att undanta fordringar för vilka borgenären har panträtt från en skuldsanering gör sig inte gällande på samma sätt avseende tredjemanspant. En skuldsanering rör endast skuldsaneringsgäldenärens förhållanden, vilket innebär att borgenärens avtal med och möjligheter att till-

godogöra sig säkerheten i form av pant från tredjemannen/pantsättaren inte berörs av beslutet om skuldsanering.

11. Övriga syften med lagstiftningen, att i möjligaste mån låta skuldsaneringen omfatta så många fordringar som möjligt samt likabehandlingsprincipen mellan borgenärer, talar för att tredjemanspant bör likställas med borgen vid tillämpningen av det aktuella lagrummet, dvs. omfattas av skuldsaneringen.

12. Vid en sammanvägd bedömning är inte skälen för att undanta fordringar förenade med tredjemanspant från likabehandlingsprincipen så starka att de uppväger de skäl som talar för att inkludera dem i skuldsaneringen. 7 § 3 stycket 2 punkten skuldsaneringslagen ska därför förstås så att den omfattar endast fordringar som är förenade med panträtt i skuldsaneringsgäldenärens fasta egendom.

Bedömningen i detta fall

13. Eftersom skulden förenad med säkerhet i form av tredjemanspant inte omfattas av undantaget i 7 § 3 stycket 2 punkten skuldsaneringslagen är det inte på denna grund oskäligt att bevilja S.G. skuldsanering.

14. De frågor som i övrigt aktualiseras med anledning av S.G:s ansökan om skuldsanering kan inte prövas här. Målet ska därför visas åter till Kronofogdemyndigheten för fortsatt handläggning.

HD:s avgörande

Med ändring av hovrättens beslut återförvisar HD målet till Kronofogdemyndigheten för vidare handläggning.

HD (justitieråden Stefan Lindskog, Göran Lambertz, referent, Martin Borgeke, Dag Mattsson och Anders Eka) meddelade den 25 februari 2016 följande beslut.

Skäl

Bakgrund

1. Efter ansökan av S.G. beslöt Kronofogdemyndigheten i januari 2014 att inleda skuldsanering för honom. Under handläggningen framkom det att S.G. hade ett banklån med pantsäkerhet i en fastighet som ägs av hans far.

2. I ett beslut den 9 april 2014 avslog Kronofogdemyndigheten S.G:s ansökan om skuldsanering. Kronofogdemyndigheten ansåg att fordringar för vilka det finns säkerhet i s.k. tredjemanspant ska, enligt 7 § tredje stycket 2 skuldsaneringslagen (2006:548), undantas från skuldsanering i den mån fordringen täcks av panten. Mot den bakgrunden, och med hänsyn till de effekter det skulle få att fordringen inte omfattades av saneringen, var det enligt Kronofogdemyndigheten vid en samlad bedömning inte skäligt att bevilja S.G. skuldsanering.

3. Tingsrätten fann att det som S.G. hade anfört inte föranledde någon annan bedömning än den som Kronofogdemyndigheten hade gjort. Överklagandet avslogs.

4. Även hovrätten har funnit att en fordran för vilken tredje man har ställt pant ska undantas från skuldsanering, och att detta medför att det inte är skäligt att

bevilja S.G. skuldsanering. Hovrätten har avslagit överklagandet.

Frågan i målet

5. Frågan i målet är alltså om en skuldsanering omfattar en fordran för vilken säkerhet har ställts i form av tredjemanspant.

Rättsliga utgångspunkter

6. En skuldsanering innebär att en gäldenär helt eller delvis befrias från ansvar för betalningen av de skulder som omfattas av saneringen, 1 § skuldsaneringslagen. Det huvudsakliga syftet med skuldsaneringsinstitutet är enligt förarbetena rehabiliterande på så vis att svårt skuldsatta personer kan få en ny chans till ett drägligare och mer samhällsnyttigt liv. Ett annat syfte är att ett skuldsaneringssystem kan verka preventivt i så måtto att färre människor hamnar i situationer med övermäktig skuldbelastning. Samtidigt ska systemet gynna borgenärskollektivet på det sättet att gäldenären kan betala åtminstone någon del av sina skulder. (Se prop. 1993/94:123 s. 73.)

7. I motiven framhålls att vissa typer av fordringar måste undantas från skuldsanering, men att så många fordringar som möjligt bör omfattas och att dessa fordringar i allmänhet bör behandlas lika (a. prop. s. 76).

8. Enligt 7 § första stycket skuldsaneringslagen omfattar en skuldsanering, om inte annat föreskrivs, alla fordringar på pengar mot gäldenären som har uppkommit före den dag då beslut meddelades att inleda skuldsanering. Ett av undantagen finns i 7 § tredje stycket 2, där det sägs bl.a. att en skuldsanering inte omfattar en fordran för vilken borgenären har panträtt. Det gäller till den del säkerheten räcker till för betalning av fordringen.

9. Skälet för att hålla fordringar förenade med panträtt utanför en skuldsanering är enligt förarbetena att en annan ordning skulle kunna rubba villkoren för kreditgivningen, vilket ytterst skulle drabba hela låntagarkollektivet och också kunna inverka menligt på samhällsekonomin (a. prop. s. 126 f.).

10. I förarbetena diskuteras om även fordringar med borgen som säkerhet borde undantas från skuldsanering. Det anförs att det visserligen kan försvåra en skuldsanering om fordringar förenade med borgen omfattas, men att detta inte kan motivera att dessa fordringar undantas från saneringen. Det framhålls att det ändå inte är möjligt att låta borgensansvaret falla bort enbart av det skälet att gäldenären har ekonomiska bekymmer som kvalificerar honom för skuldsanering, samt att tilltron till skuldsaneringsinstitutet i mångt och mycket är förbunden med att undantag från likabehandlingsprincipen görs endast då mycket starka skäl talar för det. (Se a. prop. s. 132 f.)

Fordringar med säkerhet i tredjemanspant omfattas av en skuldsanering

11. Den aktuella bestämmelsen i skuldsaneringslagen (7 § tredje stycket 2) är formulerad så, att en skuldsanering inte omfattar "en fordran för vilken borgenären har panträtt eller annan förmånsrätt enligt 6 eller 7 § förmånsrättslagen (1970:979) eller retentionsrätt, till den del säkerheten räcker till för betalning av fordran". Frågan är om ordet panträtt ska anses innefatta inte bara panträtt som gäldenären har upplåtit i sin egen egendom, utan också sådan panträtt som har upplåtits av en tredje man.

12. När gäldenären själv har ställt pant innebär panträtten att borgenären på det sätt som följer av förmånsrättslagen får göra sig betald ur den pantsatta egendomen framför andra borgenärer. När en tredje man har ställt pant rör det sig om ett slags borgen på så sätt, att borgenären för den säkrade fordringen kan göra sig betald hos den tredje mannen, dock endast ur panten. Den typiska avsikten med en gäldenärspant är att förbättra borgenärens möjligheter till betalning av gäldenären. Att en fordran har säkrats med en tredjemanspant

syftar däremot i allmänhet främst till att förskjuta risken för gäldenärens betalningsoförmåga från borgenären till den tredje mannen. Att den tredje mannen ställer säkerhet i form av pant och inte borgen innebär dels en värdemässig begränsning av den risk som han tar beträffande gäldenärens insolvens, dels att borgenären i händelse av konkurrens med den tredje mannens borgenärer får framför dessa göra sig betald ur panten enligt förmånsrättslagens regler.

13. Det är alltså en tydlig skillnad mellan gäldenärspant och tredjemanspant. När uttrycket panträtt används i lagtext kan det därför inte tas för givet att också panträtt som har upplåtits av en tredje man avses. Inte sällan, och kanske oftast, torde uttrycket syfta enbart på gäldenärspant. Utgångspunkten måste därför vara, att när det i lagtext talas om pant eller panträtt så lämnar dessa uttryckssätt öppet om också tredjemanspant ska omfattas av lagen. Det leder till att lagen på sedvanligt sätt måste tolkas i ljuset av lagtexten i övrigt, förarbeten, lagens ändamål, systematik m.m.

14. Beträffande 7 § tredje stycket 2 skuldsaneringslagen talar den omständigheten att panträtt enligt lagtexten ställs vid sidan av "annan förmånsrätt" för att endast gäldenärspant avses, eftersom den särskilda förmånsrätt som skulle kunna bli aktuell i ett skuldsaneringsförfarande kan gälla endast i gäldenärens egendom och sålunda inte i en pant som en tredje man har ställt. Den förmånsrätt som följer med en tredjemanspant får betydelse bara i händelse av konkurrens med den tredje mannens borgenärer.

15. Förarbetena talar i viss mån också för att undantaget i 7 § tredje stycket 2 skuldsaneringslagen inte är avsett att omfatta fordringar för vilka borgenären har tredjemanspant. Bestämmelsen är oförändrad jämfört med motsvarande bestämmelse i 1994 års skuldsaneringslag, där den fanns i 6 §. I motiven till det lagrummet berörs inte fordringar som är förenade med tredjemanspant. Den diskussion som förs angående pant synes helt inriktad på pant i gäldenärens egendom (prop. 1993/94:123 s. 126 f. och 203 f.).

16. Beträffande närliggande rättsinstitut märks att vid såväl konkurs som företagsrekonstruktion omfattas en fordran för vilken det har ställts säkerhet i form av borgen eller tredjemanspant av insolvensförfarandet. Borgenärens rätt mot säkerhetsställaren består, men i den mån som denna rätt tas i anspråk omfattas säkerhetsställarens regressfordring av insolvensförfarandet på samma sätt som den säkerställda fordringen skulle ha gjort. Det förklaras ibland så, att borgenärens fordran genom subrogation övergår på säkerhetsställaren (*cessio legis*), som alltså inte ställs bättre än borgenären (men heller inte sämre, jfr 3 § förmånsrättslagen, varav framgår att säkerhetsställaren får göra gällande med fordringen förenad förmånsrätt). De grundläggande principerna är dels att förekomsten av tredjemanssäkerheten inte ska påverka övriga borgenärens rätt i insolvensförfarandet, dels att i förhållandet mellan borgenären och säkerhetsställaren verkningarna av insolvensförfarandet ska gå ut över den senare i den omfattning som följer av säkerhetsställandet.

17. Borgenärernas inbördes ställning bör inte påverkas av vilket slags insolvensförfarande det rör sig om. Det talar med styrka för att säkerhet i tredjemanspant i princip ska behandlas på samma sätt vid skuldsanering som vid konkurs och företagsrekonstruktion. För detta talar också 23 § andra stycket skuldsaneringslagen, där det sägs att skuldsaneringen inte inverkar på den rätt som en borgenär har mot en borgensman eller någon annan som förutom gäldenären svarar för fordringen.

18. Eftersom den ordning som gäller vid konkurs och företagsrekonstruktion innebär att resultatet av insolvensförfarandet inte påverkas av att en borgenär för sin fordran har säkerhet i form av tredjemanspant, så kan det inte sägas att skuldsaneringens syfte talar emot att samma ordning gäller vid ett sådant förfarande. De enda som berörs är borgenären och den tredje mannen, då på det sättet att den tredje mannen får på motsvarande sätt som en borgensman bära den ekonomiska nackdelen av att borgenärens fordran sätts ned.

19. Fordringar som är förenade med tredjemanspant undantas alltså inte från skuldsanering. Bestämmelsen i 7 § tredje stycket 2 skuldsaneringslagen ska förstås så att uttrycket panträtt avser bara sådan panträtt som gäldenären har upplåtit i sin egendom.

Slutsatser i detta mål

20. Den fordran som banken har mot S.G. med pant i hans fars fastighet ska alltså ingå i skuldsaneringen. Det innebär att frågan om det är skäligt att bevilja S.G. skuldsanering inte påverkas av tredjemanspanten på det sätt som Kronofogdemyndigheten och domstolarna har antagit.

21. De frågor som i övrigt aktualiseras med anledning av S.G:s ansökan om skuldsanering bör prövas av Kronofogdemyndigheten. Hovrättens beslut ska därför ändras på så sätt att målet, med upphävande av Kronofogdemyndighetens beslut, återförvisas dit för fortsatt behandling.

HD:s avgörande

Med ändring av hovrättens beslut upphäver HD Kronofogdemyndighetens beslut och återförvisar målet dit för fortsatt behandling.

HD:s beslut meddelat: den 25 februari 2016.

Mål nr: Ö 4325-14.

Lagrum: 7 § skuldsaneringslagen (2006:548).
